

משוט במערב אירופה

בחורף מצטרף מתחמיץ סחיט + קודקודי סלק סוכר ומנות גדושות של שחת. כדאי לציין עוד שמשק זה מוחזקות הפרות היבשות והקרובות להמלטה בחלקת מרעה מיוחדת ומוזוגן הוא עשב המרעה בלבד, ללא כל תוספת של מזון מרוכז. ביקרתי באתר השווקים בקירבת אמסטרדם, בו מתנהל המסחר בבקר, עזים, צאן וכר. מחירי פרות לחליבה (לא מספר-העדר) נעים סביב 2000 גולדן, וולדות בני שבוע — 150-170 גולדן; לשוק הובאו למכירה גם עגלים שגודלו ל"בשר לבן", בגיל של 4 חודשים, משקלם נע בין 150 ל-170 ק"ג; הם נמכרים במחיר 4 גולדן הק"ג משקל-חי.

נודמן לי לבקר במחלבה איזורית, המעבדת כ-280 אלף ליטר ביום לגבינה, חמאה, אבקת חלב ואבקת מי-גבינה. בזמן האחרון הופעל גם מיתקן מיוחד לייבוש חלב בצורת "אינסטאנט מילק" עם 3.7% שומן או 2.7%. התוצרת היומית מגיעה ל-14 טונות גבינות משני סוגים, 9 טונות חמאה, 18 טונות אבקת חלב ו-10 טונות אבקת מי-גבינה. מספר העובדים במחלבה זו — 140, בכלל זה הנהגים.

בתחנה להזרעה מלאכותית בסיבאר קארספאל מחזיקים 18 פרים, המשמשים להזרעת 18 אלף פרות ועגלות. הפרים נמצאים במרעה במשך 5 חודשים ומביאים אותם פעמיים בשבוע לתחנה לצורך קבלת זירמה מהם. "הציגור" לפני בתחנה זו את הפר המיוחס "פאן 50", שעשה עלי רושם רב במבנה הגוף שלו ובמראהו הנהדר. בדרך כלל הפרים ההולנדיים הם קצרים בגופם לעומת האמריקאנים המוחזקים בארץ, אבל הם עמוקים יותר. הפר הנ"ל נולד במארס 1961, משקל גופו, בשעת ביקורי, היה כ-1300 ק"ג. אמו של "פאן 50" הניבה כמבכירה 6688 ק"ג חלב עם 4.2% שומן; היא המליטה בפעם הראשונה בגיל של 26 חודש; בהמלטה הרביעית היא הניבה 8421 ק"ג עם 4.28% שומן. גם הסבתא שלו מצד האב הניבה כ-8000 ק"ג חלב עם 4.4% שומן.

את ההזרעות מבצעים בשיטה צרפתית, עם קאפילאר מתכתי, עליו מרכיבים שפופרת פלאס-

במשך 6 שבועות ביקרתי ב-4 ארצות: הולנד, דנמרק, בלגיה וצרפת. זאת היתה נסיעת השתל-מות, ועם צאתי לאירופה חששתי רבות אם אפיק תועלת כלשהי מסיוור כה חפז, אולם בסכמי את רשמי ממראה-עיניים ומשיחות עם אנשי מקצוע, עלי להודות שחששותי נתברו.

הולנד

ביקורי הראשון היה במשרד ספר-העדר הצ'פון-הולנדי שבהאג. הסבירו לי את שיטת הרישום במחלקת הכרססת וכן נמסרו לי פרטים שונים על ייצוא הבקר במחלקה לייצוא. בשנת 1964 ייצאה הולנד כ-13 אלף ראשי בקר (פרות, פרים, עגלות הרות ועגלים לגידול פרים) לכל ארצות העולם. הקונים העיקריים של בקר לגידול באותה שנה היו בלגיה, צרפת, גרמניה המערבית, איטליה וארצות הדרום-אמריקה. הופתעתי מהמחירים הגבוהים של בקר ייצוא לעומת המ-חירים בשוק המקומי. כך, למשל, נמסר לי שמ-חיר המבכירה ההרה בשוק המקומי הוא בגבולות 1400-1600 גולדן, ובעד מבכירה מאותו טיב בערך, הנמכרת לחוץ-לארץ, מקבלים האיכרים 2200-2400 גולדן. הממשלה מעודדת את הייצוא ואף מעניקה פראמיות למגדלים.

שהייתי זמן מה במשק אחד שבסביבת הורן. שטח המשק — 350 דונם, רובו ככולו מרעה. בעל המשק הזה הוא אחד המגדלים המצטיינים שבי מחוז. לרשותו 35 פרות ו-60 בני-בקר לגיליהם השונים; הוא מגדל גם כבשים מגזע טאקסאל. תנובת החלב הממוצעת נעה סביב 6200 ק"ג חלב עם 3.8% שומן. בשנת 1963 הוענק לאיכר זה פרס מיוחד עבור 10 פרות שהניבו בממוצע יומי למעלה מ-1000 גרם שומן. חולבים במשק זה, כבשאר המשקים בהולנד, פעמים ביממה, במכונה מיטלטלת, שאפשר להסיעה בעונת המרעה מחל-קה אחת לשניה.

הזנת העדר הזה, על אף תנובתו הגבוהה, מבוססת כדי 80%-90 על מספוא משקי (מרעה, שחת וכר). מנת המזון המרוכז המאקסימאלית, בחורף בעיקר, היא 5 ק"ג ליום!! המספוא הגס

לה ואת הוולדות המעורבים מפטמים לבשר. נמ' סר לי שהעגלים הגיעו, בגיל של 12 חודש, למש' קל גוף של 500 ק"ג והעגלות — ל-420 ק"ג. ביקרתי בחברתו של מדריך מטעם המכון לחקלאות במשק פרטי (של מר קוק), המקיים עדר של 25 פרות דניות-אדומות, בעל תנובה ממוצעת של 300 ק"ג שומן (תנובת החלב נעה סביב 6000 ק"ג ואחוז השומן — 4.5). חולבים פעמיים ביממה. עיקר האספקה — מהמרעה; רועים ברוב חודשי השנה. מוסיפים למזון המרעה תחמיץ, קודקודי סלק-סוכר. לדעת בעל המרשק אוספות הפרות 7 יחידות מזון במרעה. המרשק ניבות עד 14 ק"ג ביום אינן מקבלות מ"מ.

ביקור במעבדה להדברת מחלות עשין

את המעבדה הזו הקימה הממשלה הדנית ברינגסטאד (עיר בקירבת הגבול הגרמני). מנהל לה הוא ד"ר קלאסטרופ. מכל החלב שמיצרים באיזור זילנד נלקחים מידגמים (מהמחלבות המרכזיות) והם נבדקים במעבדה הנ"ל. כשר מתגלה שהחלב ממשק מסוים נגוע בחיידקים מעל לנורמה, עורכים בדיקות לכל פרה שבמשק זה. לצורך אבחנת החיידק, ד"ר קלאסטרופ אמר לי שכ-25% מהפרות שבאיזור זילנד נגועות במאסטיטיס. לדעתו של ד"ר ק. יש לתלות את שכיחות המאסטיטיס בר-גורמים אלה: (1) החולב; (2) ההזנה; (3) הסביבה. הנזק מחמת החלפת חולבים לעתים תכופות וביצוע בלתי אחיד של חליבה הוא אחד הקשים ביותר. כן סובר ד"ר ק. שעיסוי העטין בגמר החליבה כלפי מטה הוא בלתי נכון בהחלט; אין "למשוך" את העטין בשעת העיסוי אלא להרים את בריכת החלב כלפי מעלה; גם הלחיצה על רבעי העטין, אסורה לדעתו ויש לנהוג זהירות בהורדת גביעי המכונה. באשר להשפעת ההזנה על הופעת המאסטיטיס, מביע ד"ר ק. את דעתו (על יסוד ממצאים ממשקים רבים) שיש לתלות את הקולר בעיתוק (ההעברה) מתפריט מזון מקובל, עשיר תאית לתפריט גדוש מזון מרוכז ודל מספוא גס. מתצפיות במשקים שונים הוא מסיק שאמנם קיים קשר בין התפרצויות מחלות העטין לאופי תפריט המזון; הוא אף הצביע על מקרה בולט במשק

טית עם מנת הזירמה. הקאפילאר מצופה עטיפה פלאסטיק, הנזרקת לאחר השימוש; המזריעים נזקקים בעבודתם לקאפילאר בלבד ואינם צריכים לטלטל איתם את הארגז הכבד עם כלי הזכוכית. באותו מכון נעזרים ברשם-קול אוטומאטי, הקולט הזמנות טלפוניות להזרעה בשעות שאין העובדים שוהים במשרד התחנה. כשבא המזריע בבוקר לתחנה, הוא מפעיל את הרשם-קול ומכ"ל ברשימת הביקורים את הקריאות האלה.

דנמרק

ביקרתי במכון לחקלאות בקופנהגן, בו מכינים תכניות-אב למשקי-חלב ברחבי המדינה. במכון זה חוקרים בקביעות גם בעיות ריווחיות הענף. ביוזמתו של מוסד זה נערכים ניסויים שונים; כך, למשל, נערכו בזמן האחרון ניסויים בפיטום עגלים ל"בשר לבן", תוך שימת-לב מיוחדת לכדאיות ענף זה מבחינה כלכלית. בהמלצת הנהלת המכון ביקרתי בשתי חוות, השייכות למשרד החקלאות, בהן עורכים ניסויים שונים. באחת החוות יש עדר של 150 פרות מהגזע הדני האדום, בעל תנובה ממוצעת של 5200 ק"ג חלב עם 4.2% שומן. בעת ביקורי נתתי קיימו שם ניסויים בהזנת בקר חלב לפי סכימה דלהלן: (1) רעיה בלבד; (2) רעיה + תוספת מ"מ; (3) רעיה + תחמיץ; (4) רעיה + כופר תיות מעשב מיובש; (5) תחמיץ בלבד, ללא רעיה. התוצאות טרם סוכמו.

כן מתקיימים בחווה זו ניסויים בשיטות סירוס שונות של עגלי מרבק, המוחזקים ברפתים ללא רעיה.

בחווה השניה מחזיקים עדר של 110 פרות מהגזע השחור-לבן. התרשמתי שהן נופלות במר-אן ובמבנה הגוף מההולנדיות; הן גם פחות אחידות-צורה. את העגלות מזינים במרעה בלבד ומוסיפים להן רק תערובות מינאראלים. בסמוך להמלטה מעבירים אותן לרפתות ומוסיפים ל"הכנה" מזון מרוכז — 1.5 ק"ג ליום. המרעה הוא רב-שנתי והוא זרוע תלתן, זון ודגניים אחרים. בחווה זו יש גם עדר של פרות ג'ארסיות, המניבות כ-4500 ק"ג עם 6.0%-6.5% שומן. את הפרות האלה מזריעים בזמן האחרון בפרים מגזע שארד

5000 ק"ג חלב עם 3.3%~3.5% שומן. העגלות בגיל ההזרעה מגיעות למשקל גוף של 500 ק"ג.

צרפת

ביקרתי בצרפת בתחנה לחקר החקלאות שבי ז'ואי-אן ז'וזאס. זוהי התחנה הגדולה ביותר בצרפת ומן המפורסמות ברחבי אירופה. לרשות התחנה (בקירבת ווארסאי) 200 אלף דונם ועסוקים בה כ-800 חוקרים. עורכים כאן ניסויים בכל הענפים לכל סעיפיהם השונים. לגבינו מעניינים באופן מיוחד הניסויים בייבוש אספסת וגידולי מספוא אחרים וכן גידול בני-הבקר בגיל הינקות. ביקרתי גם במוסד של חברה המטפלת בייצור "בייבי-ביף". בשעת ביקורי נמצאו שם כ-2000 ראש, ולפי התיכון — יוכפל ואף יושלש מספר זה, כי הדרישה לבשר זה גדלה והולכת. את העגלים למרבק זה קונים מהחוץ בגיל של שבוע-שבועיים. בשנת 1961 הוכנסו למשק זה 629 ראש ונפסדו מתוכם מחמת תמותה 58 ועוד 27 סולקו מטעמי בירור, כי לא הגיעו לתוספת משקל מינימאלית; 108 עגלים נמכרו בגיל 300 יום ו-436 עגלים — בגיל 372 ימים. אלה שבגיל 300 יום הגיעו למשקל ממוצע של 385 ק"ג והתוספת היומית שלהם הסתכמה ב-1330 גרם; אלה שבגיל 372 הגיעו למשקל של 467 ק"ג והתוספת היומית הממוצעת שלהם היתה 1138 גרם. ס"ה האספקה לעגל, שהגיע למשקל של 467 ק"ג היה:

50 יחידות מזון בחלב או בתחליפי חלב;

1680 יחידות מזון במזון מרוכז;

135 יחידות מזון במספוא גס.

תפוקת הבשר של העגלים האלה הגיעה ל-59%.

סוף דבר

חובה נעימה לי להודות למוסדות ולאנשים שונים שעזרו במימוש הסיור הזה. קודם כל עלי להביע תודתי להתאחדות מגדלי בקר שהודות לה היה באפשרותי לבוא במגע עם בוקרים ומוסדות חקלאיים שונים בהולנד. לחבר שור חיים נתונה תודתי על עצותיו בביצוע הסיור ויצירת המגע עם הבוקרים בדנמרק.

עין-הנציב, כסלו תשכ"ו שמואל ריין

בעל עדר של 120 פרות; כשבעל העדר נאלץ, מחמת שיבוש במהלך ההזנה הרגילה, להשתמש בכמויות גדולות יותר של כוספת כותנה וסחיט יבש — עשרות פרות חלו קשה, תוך ימים מעטים, במאסטיטיס ורק לאחר שיבה לתפריט הנורמאלי נבלמה ההתקפה.

בצינו את גורמי הסביבה הוא התכוון בעיקר למידת הנגיעות בעדרים השונים ואלימות מחלות העטין.

כששאלתי את ד"ר ק. אילו הם האמצעים והדרכים לביעור המחלה או לפחות, לצמצום הנגע, הוא ענה לי שאין לסמוך הרבה על אמצעי הריפוי ואת עיקר ההתגוננות מפני נגע זה יש לראות בחליבה ההיגיאנית, המבוצעת על ידי עובדים מנוסים, ובשיטה אחידה.

בלגיה

בארץ זו ביקרתי במשק שהחזיק עדר פרות שחורות-לבנות והיה מזריע אותן בפרים מגזע שארולה. הסתכלתי בבני-הכלאיים והם עשו עלי רושם מצויין. לדברי בעל המשק התבטאה עדיפות בני-הכלאיים על פני טהורי הגזע בהעלאת בשר כדלקמן: עגלות בגיל 10-12 חודשים היו כבדות ב-50 ק"ג; עגלים בגיל 12-13 חודש היו כבדים ב-80-90 ק"ג; שוורים בגיל שנתיים היו כבדים ב-150 ק"ג.

בעל המשק הביע את שביעות רצונו המלאה משיטה זו של הכלאה לשם ייצור בשר, ואף אינו מזריע מספר אמהות בזירמת פרים מבני גזען לצורך גידול פרות חליפין, אלא רוכש עגלות טהורות-גזע שחורות-לבנות מהחוץ לצורך זה. הזנת בהמות המרבק משני המינים היא לפי השיטה המודרנית, כלומר — 90% מזון מרוכז והשאר — קש שיבולת-שועל בעיקר. נוכחתי שגם כאן שכיחים מקרים של תפיחות הכרס בעקב שיטת הזנה זו.

היתה לי ההזדמנות להסתכל גם בגזע הלבן, או הכחול-לבן שבבלגיה (באיזור בראבאנט). בקר זה הוא בעל גוף כבד למדי. פרים בני 3-5 שנים מגיעים למשקל גוף של 1300-1500 ק"ג. משקל הגוף של פרות מבוגרות נע בין 700 ל-900 ק"ג. באיזור זה מקיימים ביקורת חלב שיטתית ולפיה יוצא שהתנובה הממוצעת נעה סביב